

Jiří Jelínek a kolektiv:

**Terorismus – základní otázky trestního práva a kriminologie** Leges, Praha 2018, 224 stran, 360 Kč

Je nepochybné, že (mezinárodní) terorismus je jedním z příkladů nadnárodního zločinu v recentním tisíciletí, jedním z globálních problémů lidstva. Představuje rovněž jeden z nejzávažnějších útoků na demokratický právní stát. Skutečnost, že se na území České republiky nebo Slovenské republiky dosud výrazněji neprojevil ani domácí, ani zahraniční terorismus, nezbavuje obě členské země Evropské unie a NATO povinnosti bojovat proti němu, neboť nesou odpovědnost jednak vůči vlastním občanům a obyvatelům, kterým musí zajistit na svém území bezpečnost, a jednak ve vztahu k jiným zemím nesou odpovědnost za to, že jejich území ani obyvatelé republiky nebudou zneužíváni k terorismu nebo terorismus protiprávně podporovat.

Efektivní prostředky, které musí mít státy k dispozici v boji proti terorismu, musejí být jak trestněprávní (tj. kriminalizace teroristických skutků a jejich trestněprávní postih, předcházení trestné činnosti), tak trestněprocesní (tj. prostředky umožňující vyhledání, vyšetření, prokázání teroristických skutků v trestním řízení). Prostředky trestního práva jsou však jen výsečí celkové protiteroristické legislativy. Boj proti terorismu však nelze zaměňovat s bojem proti organizovanému zločinu, byť lze vysledovat některé shodné rysy obou fenoménů. Oba fenomény však představují výzvy pro nauku trestního práva.

Na českém právnickém trhu se počátkem roku 2018 objevila kolektivní monografie „Terorismus – základní otázky trestního práva a kriminologie“, kterou vydalo nakladatelství Leges. Jak již samotný název monografie napovídá, věnují se autoři této aktuální a mimořádně důležité problematice pohledem trestního práva (hmotného a procesního) a kriminologie. Vysledovat lze i některé příspěvky kriminalistické. Po formální stránce obsahuje 14 kapitol, na kterých se podílelo celkem 17 odborníků (zejména z řad akademické obce), jak z České republiky, tak ze Slovenské republiky, kteří rozebírají těžko uchopitelný fenomén terorismu z různých pohledů, ve kterých jsou skloubeny přístupy doktrinární, normativní, judiciální, historické a komparativní. Kniha je opatřena též podrobným seznamem literatury a věcným rejstříkem.

Obecně lze knihu hodnotit jako komplexní studii zabývající se z mnoha aspektů fenoménem terorismu, a to se zaměřením na situaci v České republice a ve Slovenské republice.

Monografii otevírá kapitola prof. Jiřího Jelínka (Několik poznámek k vymezení pojmu terorismus), ve které nejprve rozebírá důvody, pro které je nutné stanovit jednotnou definici terorismu, dále pak uvádí různé definice pojmu terorismus v zahraniční odborné literatuře a v literatuře i praxi České republiky. Následuje společný příspěvek prof. Ivana Šimovčeka a doc. Adriána Jalče (K niektorým trestnoprávnym otázkam v kontexte všeobecného boja proti terorizmu), ve kterém pojednávají o současných tendencích boje proti terorismu, jež jsou zároveň výzvou pro tradiční zásady trestního práva. Po této kapitole se čtenáři mohou seznámit s pojednáním prof. Čentéše a dr. Beleše (Vývoj právnej úpravy trestného činu terorizmu) a prof. Jaroslava Ivora (Protiteroristický balíček v slovenskom trestnom práve), ve kterém se tito autoři zaměřují na genezi a perspektivy skutkové podstaty trestného činu terorismu ve slovenském právním prostředí. V dalším příspěvku se prof. Jozef Záhora (Limity zásahov do práva na súkromie pri odhaľovaní a vyšetrovaní terorizmu) věnuje mimořádně důležité problematice, a to přípustnosti, resp. nepřípustnosti zásahů do práva na soukromí při prevenci, odhalování a vyšetřování terorismu, kterým uvádí relevantní judikaturu Evropského soudu pro lidská práva. Trestněprocesním souvislostem boje proti terorismu se věnuje i pojednání dr. Evy Szabové (Uplatnenie základných zásad trestného konania v oblasti boja proti terorizmu), ve které nahlíží na problematiku v kontextu porušování základních zásad trestního řízení,

příčemž autorka poukazuje též na mimotrestní instrumenty, které jsou v této sféře frekventovanější. Důvodům vazby ve vztahu k tomuto fenoménu se zabývá pojednání dr. Denisy Hamranové a dr. Ondreje Laciaka (Vězba a terorismus), kde autoři popisují nedávno přijaté změny ve slovenské legislativě, a to zejména právní úpravu vazby v kontextu rozhodovací činnosti Evropského soudu pro lidská práva.

Z kriminologického pohledu by nemělo jistě zapadnout pojednání dr. Šellenga (Útoky tzv. osamělých vlků – pachatelé, jejich odhalování a modus operandi), kde se zabývá fenoménem terorismu osamělých vlků a specifickými aspekty teroristických útoků páchaných jednotlivci, konkrétně pak procesem radikalizace a vymezením způsobu páchaní jejich útoků.

Monografii obohacuje kapitola prof. Vladimíra Smejka (Kyberterorismus), ve které osvětluje pojmy terorismus, kyberterorismus a kybernetická válka, jakož i systémové začlenění kyberterorismu do struktury teroristických útoků, popisuje různé druhy útoků v kyberprostoru a zabývá se právním vymezením kyberterorismu. Z různých aspektů se pojmu terorismus věnuje také dr. Miloš Deset (Vybrané kriminologické, kriminalistické a bezpečnostní aspekty terorismu), kde se zaměřil především na předcházení tomuto bezpečnostnímu problému.

Předmětem zájmu dr. Aleny Tibitanzlové (K ukládání trestu vyhoštění trestním příkazem) je ukládání trestu vyhoštění formou trestního příkazu; autorka si klade otázku, zda z důvodu existence podmínky pro řešení trestních věcí trestním příkazem, tj. spolehlivé prokázání skutkového stavu opatřenými důkazy, je tento druh trestu trestním příkazem vůbec možné ukládat.

V souvislosti s recentní protiteroristickou legislativou[1] se dr. Lucie Budayová (Trestný čin financování terorismu) věnuje změnám, které zavedení skutkové podstaty trestného činu financování terorismu přineslo, přičemž je kriticky hodnotí. Předmětem zájmu dr. Lucie Erdeiové [Aktuálna európska regulácia využívania údajov zo záznamov o cestujúcich (passenger name record PNR) na účely prevencie, odhaľovania, vyšetrovania a stíhania teroristických trestných činov a závažnej trestnej činnosti] je podrobná analýza jedné ze směrnic orgánů EU, která vytváří právní rámec na ochranu osobních údajů cestujících. Monografii uzavírá pojednání dr. Ingrid Galovcové (K problematike zahraničných teroristických bojovníkov), ve kterém autorka poukazuje na fenomén zahraničních teroristických bojovníků, jako jedné z hrozeb mezinárodního terorismu, a rozebírá i možnosti uplatnění trestní odpovědnosti „cestujících za účelem terorismu“ podle českého trestního zákoníku v komparaci s požadavky přijaté směrnice o boji proti terorismu.

Podle mého názoru se autorům podařilo přispět do aktuálního diskursu ohledně boje proti terorismu. Na odborné kolektivní monografii kladně hodnotím, vedle analýzy stavu de lege lata, především komparativní přístup a vhodně kombinované pohledy trestního práva hmotného i procesního a kriminologie. Zvláštní pozornost si jistě zaslouží kapitoly, které nejenže kriticky hodnotí přijatou českou trestněprávní i procesní úpravu, ale také nabízí podnětné návrhy de lege ferenda, přičemž platí obecné pravidlo, že bez znalosti aktuálního stavu nelze seriózně uvažovat o návrzích de lege ferenda. Lze bez nadsázky říci, že každý, kdo se bude chtít blíže seznámit s fenoménem terorismu z pohledu trestního práva a kriminologie, nemůže tuto kolektivní monografii pominout. Jsem přesvědčen o tom, že na recenzovanou monografii budou navazovat další a další odborníci, kteří se tomuto tématu věnují, nebo je tato monografie ke studiu této problematiky bude pozitivně motivovat. Recenzovanou monografii proto doporučuji nejširší odborné veřejnosti.[2]

*JUDr. JIŘÍ MULÁK, interní doktorand na katedře trestního práva PF UK*

[1] J. Jelínek: „Protiteroristická“ novela trestního zákoníku – poznámky k orientačnímu studiu, Bulletin advokacie č. 3/2017, str. 23-28.

[2] Tato recenze vznikla v rámci projektu Progres Q02 „Publicizace práva v evropském a mezinárodním srovnání“.